

La felicitat

Lluís-Anton Baulenas

Eumo Editorial

Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Índex

Sobreviure a Barcelona, 1909.....	7
Planejant una revenja.	21
Futurs incerts	39

SOBREVIURE A BARCELONA, 1909

1

Una dona i una **foca**. Cada vespre i cada nit, una dona jove i bonica i una foca ballaven sota l'aigua, dintre d'una gran **peixera**, enmig d'un escenari. Era una de les millors actuacions del **Paral·lel**. Entre el públic, aquell divendres fred del primer de gener de 1909, hi havia un jove de mirada de gat. Era en Deogràcies-Miquel Gambús, lladre de mans netes i roba cara, advocat per interès i no per vocació. La seva mare, la Miquela Gambús, deia: «Com més a fons coneixes les lleis, més a fons te les pots saltar».

El jove Deogràcies-Miquel, conegut familiarment com Demi, observava la noia de la peixera. On l'havia vista? Ho va **deixar córrer**, tant era; prou en tenia amb les seves preocupacions.

La família Gambús procedia d'Alcagaire de la Roca, a la vora de l'Ebre. En un segle, gràcies a la pràctica del **suborn** i de l'**estafa**, s'havien fet molt poderosos. Però la Miquela Gambús va cometre un error. Va calcular malament la força de l'Església quan va morir el seu pare, Miquel Gambús II, dit *el merda*. A part d'això, la dona havia aconseguit gairebé la per-

foca *f*

peixera *f* Dipòsit de vidre que s'omple d'aigua perquè hi visquin peixos.

Paral·lel Barri de Barcelona on els primers anys del segle xx es concentraven teatres i llocs d'espectacle.

deixar córrer
Oblidar.

suborn *m* Acció de subornar, fer fer a una persona una cosa que va en contra del seu deure a canvi de diners.

estafa *f* Acció de robar diners a una persona per mitjà de l'engany.

falsejar *v*
Canviar una
notícia, una
informació, dient
coses que no són
veritat.

pastilla *f*

verí *m*
Substància
dolenta, que fa
mal a la salut.

loro *m*

lila *m* Color entre
el blau i el vermell.

mul -a *m i f*

Eixample Barri
de Barcelona que
s'estén fora dels
limits de la ciutat
antiga.

fecció: treballar amb tanta eficàcia com els il·lustres parents i trobar maneres noves d'obtenir diners per a la família. El fet més important va ser **falsejar** els resultats de les eleccions, entre 1880 i 1890. Ara la Miquela tenia seixanta-tres anys i volia plegar. Feia nou anys, d'ençà que s'havien traslladat a Barcelona, que preparava el seu fill Demi per a aquest moment. Però abans de deixar la feina, la cap de la família, per seguretat, exigia al seu fill una acció que demostrés la seva capacitat.

L'espectacle s'havia acabat i la gent sortia de la sala. Un cop al carrer, en Demi Gambús es va ficar a la boca una de les seves **pastilles** d'estricnina. Va pensar: «És curiós que aquesta mateixa substància, segons la quantitat que en prens, et pugui donar força o pugui ser un **verí**».

2.

Fi de l'espectacle i cap a casa. Feia més d'un any que la Nonnita Serrallac treballava amb la foca al teatre Soriano. Després del darrer fracàs, hi havia anat a demanar feina amb el que restava de la seva companyia: la foca, un **loro** (de nom Trinitat), un carro **lila** estirat per una **mula** malalta, i en Tomàs Capdebrau. En Tomàs era disminuït mental a causa d'un cop al cap que li va donar la mula. La Nonnita vivia al seu antic barri, ara en ple canvi. L'Ajuntament havia decidit obrir una avinguda des del port fins a l'**Eixample**. En deia la Refor-

ma. On abans hi havia un barri ara només hi havia restes de cases, pures ruïnes.

*Com cada nit, de tornada a casa, la Nonnita sent que una dona la crida. És la seva mare, morta vint anys enrere. Menja una **llimona** amb pell i tot, perquè diu que la fa neta per dintre. I el seu pare, mort encara no fa deu mesos, fuma amb la seva calma de sempre.*

llimona f

La jove va tancar els ulls. Darrerament, li sortien al pas els morts del barri. Com si les obres, a més de terra i pedres, també haguessin remogut ànimes.

Casa seva era a la Riera de Sant Joan. Vivia a l'últim pis. Pagava molt poc de **lloguer** perquè l'edifici ja era buit i havia d'anar a terra en poc temps. A vegades convidava en Tomàs a dormir al seu pis. Però el seu amic tenia por que l'edifici caigués amb ell dintre. Per això, solia dormir al teatre amb els animals o se n'anava a l'**alberg** d'homes del carrer del Cid.

lloguer m Acord pel qual una persona deixa utilitzar una cosa a una altra a canvi de diners.

La Nonnita es va ficar al llit. Estava tan cansada que pensava que mai no es podria refer.

alberg m Casa on es pot passar la nit sense pagar o pagant molt pocs diners.

3.

Els dubtes es menjaven en Deogràcies-Miquel Gambús. Feia dies que estudiava les diverses maneres de l'art de robar. Es va trobar amb una sorpresa que el posava una mica nerviós: els anteriors membres de la família ho havien provat gairebé tot, i

dignitat *f*

Sentiment d'una persona que no vol que la tractin malament.

successor *-a adj*

/ m i f Es diu de la persona que ocupa el lloc d'una altra en una feina, etc.

fantasma *m*

Personatge de fantasia, que representa una persona morta que s'apareix a la gent.

barber *-a m i f*

Persona que té per ofici tallar els cabells, la barba, etc.

afaitar *v*

Tallar ben arran els pèls de la barba o d'una altra part del cos.

embarassada

adj / f Dona que espera un fill.

panxa *f*

Ventre.

saltimbanqui

m i f Persona que treballa en un teatre o al carrer fent jocs, salts, etc.

rus *-sa adj /*

m i f De Rússia.

amb èxit. I ell, per **dignitat**, no es volia repetir.

La vella Miquela mai no arribaria a saber l'esforç que el noi feia per ser un bon **successor** de la seva mare.

4.

*L'endemà, la Nonnita Serrallac obre la porta i es troba un altre **fantasma**. És en Jaume, el **barber** del carrer Tarongeta. És famós perquè, abans d'**afaitar** els clients sense dents, els fica un ou de fusta a la boca per donar forma a les galtes. Diu: «Quan em vaig morir, em van ficar l'ou a la boca, però es van descuidar d'afaitar-me i això no m'agrada». «Prou!», crida la Nonnita.*

La jove estava **embarassada** i havia decidit de tenir aquell fill. Només la preocupava que aviat se li notaria la **panxa** i ja no podria treballar amb la foca.

Va passar pel costat dels forats profundíssims del carrer. El pare de la seva criatura era en Jordi, aquell **saltimbanqui** italià tan simpàtic. El veia cada dia al teatre Soriano amb els seus companys **russo**s... Van començar a sortir junts, van fer l'amor... I tot d'una ell se'n va anar.

Aquell vespre, just abans de l'espectacle, la Nonnita es va espantar: acabava de veure en Deogràcies-Miquel Gambús que pagava l'entrada!

El va esperar a la sortida. El noi se la va

quedar mirant amb un somriure mig **burleta**.

—Felicitacions, senyoreta! Ho fan molt bé, vostè i la foca. He vist l'actuació dues vegades.

—Nou anys enrere, en va tenir prou amb una actuació.

A en Demi, de sobte, li va tornar tot a la memòria.

—Què vol de mi? —va fer, seriós.

—No ho sé. No res.

El noi va treure la **cartera** de la butxaca, però ella el va aturar.

—No vull diners.

—No n'hi pensava pas donar —va allargar-li una **targeta**—. Passi a veure'm. Parlarem del que vulgui menys d'allò tan poc agradable. Adéu.

burleta *adj / m i f*
Persona a qui agrada riure's de la gent.

cartera *f* Bossa petita i plana per portar-hi diners.

targeta *f* Tros de paper en què hi ha escrits el nom, l'adreça, etc. d'una persona.

5.

Per fi a Barcelona! L'Eustaqui Guillaumet havia sortit de Vila-rodona a buscar fortuna ja feia dies. Tenia dinou anys i ganes de menjar-se el món. Va passar tot el primer dia Rambla amunt i Rambla avall, entre aquella multitud de persones que no parava quieta.

Cap al vespre, va entrar en un cafè i va demanar una sopa calenta. Mentre la menjava va dir a la mestressa:

—Vull treballar. Puc fer qualsevol feina, sempre que sigui honrada.

—Accepti'm un consell, jove... Vagi al carrer del Cid; hi ha un alberg per a homes. Dormi bé i demà aixequi's aviat i vagi

vagabund -a *adj*
/ m i f Persona que
va d'un lloc a
l'altre sense
treballar.

pixum *f* Pipí.

empudegar *v*
Omplir de mala
olor un espai.

per servir-te
Fórmula educada
que s'usa quan
una persona es
presenta a una
altra.

traginar *v*
Transportar
mercaderies
d'un lloc a l'altre.

moll *v*
Construcció
de pedra o fusta
al costat del mar
que facilita el pas
de les persones
i les mercaderies
entre els vaixells
i terra.

ciclista *m i f*

als banys que hi ha al carrer de la Mina, al costat. I després vagi a cal barber. Llavors surti a buscar feina. Avui en dia, a Barcelona, el més important és que no et prenguin per **vagabund**; la policia està nerviosa.

L'Eustaqui, impressionat per la ciutat i mort de fred, es va dirigir a l'alberg. La mala olor de sexe i de **pixum empudegava** tot l'establiment. Però ell no en va fer cas. Va pagar i es va trobar enmig d'una sala amb vint o vint-i-cinc llits, tots ocupats. Va saludar el seu veí:

—Em dic Eustaqui Guillaumet, **per servir-te...**

—I jo, Tomàs Capdebrau.

En Tomàs se'l va quedar mirant fixament. Llavors es va posar a roncar. L'Eustaqui va pensar: «Quina gran ciutat, Barcelona, on la gent pot dormir amb els ulls oberts».

L'endemà, va seguir el consell de la mestressa del cafè punt per punt.

Al cap d'una hora i mitja, l'Eustaqui s'havia convertit en el mosso més net i ben afaitat de tots els que **traginaven** caixes de peix pel **moll** de Barcelona.

6.

Els germans Soriano sempre buscaven noves atraccions i, per això, van fer un viatge ràpid a París. De tornada, van explicar que s'havien trobat per sorpresa amb els **ciclistes** russos. La Nonnita de seguida va preguntar per en Jordi, l'italià.

—No hi era —li va aclarir el senyor Ricard Soriano.

Quan ho va sentir, a la jove, el cor li va fer un salt. Si en Jordi no era amb els rusos, potser no se n'havia anat. I si era a Barcelona, ella l'havia de trobar. Li volia mirar als ulls per saber si li havia de dir o no que estava embarassada...

Va decidir buscar-lo. Va començar pels teatres de Barcelona. Preguntava per l'italià, però ningú no en sabia res. Després se li va ocórrer d'anar a l'Ajuntament. Allí, quan van saber que buscava un saltimbanqui italià, la van enviar a la **comissaria**. Però la policia tampoc no li va dir res.

comissaria *f*
Lloc on hi ha la policia.

Un d'aquells vespres, en Tomàs Capdebrau va tenir una crisi de nervis molt greu. A la fi, la Nonnita el va convèncer d'anar a l'alberg del carrer del Cid. L'home que s'ocupava de l'alberg estava parlant amb l'Eustaqui i li va presentar la noia. La Nonnita era com un àngel lluminós enmig d'aquell **cau** de misèria i l'Eustaqui es va quedar amb la boca oberta.

cau *m* Forat que algunes bèsties fan a terra per viure-hi.

—A què et dediques? —li va preguntar la noia.

—M'estic a la plaça de Sant Jaume estirant mules... —va respondre amb un fil de veu.

—Què dius que fas? —li va preguntar amb curiositat.

—Quan arriba el **tramvia** carregat de gent a la plaça de l'Àngel, les dues mules que l'estiren no tenen prou força per pujar pel carrer de Jaume I fins a la plaça de Sant Jaume. Llavors jo hi afegeixo una tercera

tramvia *m*
Vehicle elèctric de transport públic que va sobre unes vies.

drapaire *m i f*
Persona que
compra i ven roba
vella, papers,
ferros vells, etc.

més llarg que
alt *Alt i de cos*
mal proporcionat.

tossir *v* Tenir tos,
treure l'aire de
dins per la boca i
a cops fent soroll.

pensió *f* Hostal.

Barceloneta
Barri de Barcelona
a tocar de mar.

terrat *m* Espai
pla i descobert
que hi ha a dalt
de tot d'un edifici
i que serveix per
estendre-hi la
roba, etc.

safareig *m*
Dipòsit amb aigua
on es renta la
roba.

barana *f*

mula, m'hi poso al davant i, amb una corda, ho estiro tot.

—Que voldries canviar de feina? Tinc un carro i una mula. Hauries de transportar coses i fer una mica de **drapaire**. Què me'n dius?

—M'interessa.

—Perfecte. Sóc al teatre Soriano, al Paral·lel.

7.

En Rafel Escorrigüela tenia trenta-un anys, era **més llarg que alt**, sec i de cabells llisos. **Tossia**, es llençava l'alè a les mans per escalfar-se-les. Feia un parell de dies que caminava pel carrer sense menjar. En Rafel era ambiciós. Duia a la sang les ganes de fer diners... però últimament tots els negocis li sortien malament.

A la **pensió** de la **Barceloneta** on vivia, s'estava al **terrat**, al costat del **safareig**. Allò era millor que el carrer, pensava. Es va protegir del fred amb roba vella i va anar fins a la **barana**, a contemplar el mar. Calia que no agafés fred i no tornés a tossir. Però el cap li va rodar, es va abocar al carrer, va perdre l'equilibri i va caure.

Va tenir sort. Uns fils d'estendre roba li van parar la caiguda. Va quedar estès a terra amb els ulls en blanc i el braç esquerre col·locat en sentit contrari al natural.

8.

La Nonnita es dirigia a l'estació del Nord. Continuava buscant el pare del seu fill. Va

preguntar per ell al cap d'estació, però l'home va ser molt poc agradable. No en sabia res, de cap saltimbanqui italià.

La noia va sortir de l'estació **amb l'ànima als peus**. Un nen que jugava al **diàbolo** la va aturar:

—Ei!

La Nonnita va exclamar:

—Què vols?

—El saltimbanqui italià. T'he sentit quan parlaves amb el cap d'estació... L'oncle el coneix...

Van anar corrents a buscar l'oncle del nen. Era un dels mossos de l'estació. Aquell home es recordava perfectament de l'italià.

—I tant! En Jordi! Va estar uns quants dies voltant per aquí.

La Nonnita gairebé es va quedar clavada a terra per la impressió. L'home va continuar:

—Volia tornar a Itàlia, però **no tenia ni cinc**. Fa un mes vaig poder ficar-lo **d'estranguis** en un tren de mercaderies. El tren anava cap a la frontera francesa.

Aquella nit la noia va tornar del teatre caminant a poc a poc. No hi hauria pare, doncs. Ara ho sabia. Almenys, havia tingut aquesta sort.

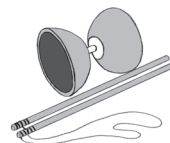
Un cop al barri, la Nonnita es va adonar que els morts no la perdien de vista. No li deien res per por de cansar-la més.

9.

La Miquela Gambús es preocupava per l'actitud **erràtica** del seu fill... El noi era

amb l'ànima als peus Amb tristesa, sense ganes.

diàbolo *m*

no tenir ni cinc
No tenir diners.

d'estranguis
D'amagat.

erràtic -a *adj*
Que no segueix un camí cert.

venjança *f* Mal
que es fa a algú
que ens ha fet mal
abans.

rumiar *v* Pensar,
reflexionar.

intel·ligent, però en aquell ofici, la intel·ligència no garantia l'èxit. Per això ella li havia demanat una prova que assegurés el futur de la família...

Feia nou anys que era a Barcelona i el cor li deia que l'instant de la **venjança** s'acostava.

10.

Dins el teatre, la Nonnita **rumiava**.

Va sentir l'Eustaqui al pati, amunt i avall amb el carro i la mula. Els matins, ell i en Tomàs amb el seu lloro voltaven per la ciutat, fent de drapaires. A la tarda, al vespre i a la nit, estaven al servei del teatre.

La Nonnita es va adonar que si no hi posava remei, aquella criatura que duia dins seria tan infeliç com ho era ella.

Es va abrigar i va sortir al carrer amb la targeta que en Deogràcies-Miquel li havia donat dos mesos enrere. Va trigar un quart d'hora a arribar a la Rambla i cinc minuts més a trucar a la porta principal de la casa de la família Gambús.

Va allargar la targeta a la minyona. Al cap de poc va aparèixer en Demi en persona. Li va costar uns quants segons reconèixer la noia, va somriure i va **arrufar** el nas.

—Li vaig prometre que si em venia a veure, l'escoltaria. Digui...

—Estic **prenyada** —li va dir.

—I què? No estic gens **orgullós** del que li vaig fer fa nou anys, però penso que no li dec res, entesos?

arrufar *v* Fer un
gest amb el nas
per indicar que
una cosa no ens
agrada.

prenyada *adj / f*
Embarassada.

orgullós -osa
adj Que té orgull,
que està satisfet
per alguna cosa.

—Ajudi'm.

El noi va escriure unes línies en un paper i l'hi va donar.

—Quan surti, doni aquesta nota a la **governanta**. Segur que li trobarà una cosa o altra. Bona sort. Adéu.

La Nonnita no va lliurar la nota a ningú. Coneixia la mena d'homes com en Gambús i acabava de tenir una idea. Si li sortia bé, li permetria de fer mal a en Deogràcies-Miquel i alhora guanyar diners per al futur del seu fill.

No era un projecte fàcil ni agradable de realitzar. Ni tan sols no era legal.

governanta *f*

Al text, dona al servei d'una casa que dirigeix els altres criats i minyones.